

Nr 653

Av fru **Kristensson** och herr **Björkman**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 46, angående anslag för budgetåret 1960/61 till universitetet i Stockholm.*

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1960/61 hemställde Stockholms högskola bland annat om inrättandet av en professur i företagsekonomi. Sådana professurer finnas för närvarande utom vid handelshögskolorna vid Uppsala och Lunds universitet. Även vid Stockholms högskola har ett mycket stort antal studerande uttryckt önskemål om att få medtaga ämnet företagsekonomi i examen. Undervisning i detta ämne är för närvarande ordnad i samarbete med handelshögskolan i Stockholm, som emellertid dels endast kan mottaga ett mycket begränsat antal studerande, dels med hänsyn till sin egen studieordning nödgas organisera undervisning och examination på ett annat sätt än vad som är naturligt med hänsyn till studieordningen i andra akademiska examina.

I sin anslagsframställning i detta ämne anförde högskolans lärarråd:

1949 års kommitté för den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen föreslog i sitt betänkande (SOU 1953: 15, 16), att vid vardera universitetet i Uppsala och Lund skulle inrättas en professur i företagsekonomi, medan för undervisningen i ämnet vid universitetet i Göteborg och vid Stockholms högskola skulle anlitas lärarkrafter från handelshögskolorna. Vid högskolan skulle undervisningen i den obligatoriska halvterminkursen till väsentlig del handhas av en biträdande lärare, knuten till den stats- och rättsvetenskapliga fakulteten. För den mera kvalificerade undervisningen i ämnet skulle anlitas lärare vid handelshögskolan i Stockholm. Juristutbildningskommittén betraktade emellertid anordningen att anlita lärare vid handelshögskolorna för undervisning i företagsekonomi vid universitetet i Göteborg och Stockholms högskola som ett provisorium och uppställde som mål inrättandet av professurer i ämnet vid samtliga akademiska lärosäten, där fullständig samhällsvetenskaplig utbildning skall meddelas. I anslutning härtill föreslog kommittén, att principbeslut skulle fattas om inrättandet av professur vid Stockholms högskola vid tidpunkt, som senare skulle bestämmas.

I sitt yttrande över betänkandet uttalade humanistiska fakulteten, att det framstode såsom ett angeläget önskemål att professur i företagsekonomi inrättades vid högskolan. Ämnet skulle därmed erhålla en ställning som gjorde det möjligt att i de samhällsvetenskapliga studierna jämställa det med statistik, nationalekonomi, statskunskap, sociologi och ekonomisk historia. Universitetskanslern fann det vid Göteborgs universitet och vid Stockholms högskola tills vidare vara möjligt att i samarbete med respektive handelshögskolor lösa frågan om undervisning i företagsekonomi. De

inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga för översyn av förslaget till omläggning av den samhällsvetenskapliga utbildningen m. m. biträdde denna mening. Departementschefen uttalade (prop. 1957: 86 s. 100), att han för sin del icke ansåge sig kunna förorda att det av juristutbildningskommittén föreslagna principbeslutet om inrättande av en professur i företagsekonomi vid Stockholms högskola fattades, innan erfarenhet vunnits beträffande den föreslagna anordningen att anlitade lärare vid handelshögskolorna. Enligt hans mening borde man till en senare tidpunkt uppskjuta avgörandet, huruvida ordinarie lärarbefattningar i företagsekonomi borde inrättas vid universitetet i Göteborg och Stockholms högskola eller man borde fortsätta på den inslagna vägen att samarbeta med handelshögskolorna på här avsedda område. Riksdagen beslöt i enlighet med förslaget i propositionen.

Till ytterligare belysning av bakgrunden till den nu rådande ordningen må erinras om att de ovannämnda utredningsmännen riktade en skrivelse till handelshögskolan med förfrågan huruvida handelshögskolan vore villig dels att medverka till rekrytering av lärarpersonal till en halvterminkurs i företagsekonomi vid Stockholms högskola, dels att åta sig ansvaret för handledning av studerande som önskar medtaga företagsekonomi som ett särskilt ämne i filosofisk-samhällsvetenskaplig eller i juridisk-samhällsvetenskaplig examen eller som ämne för tillämpade studier i juris kandidatexamen ävensom för dem som önskar avlägga licentiatexamen på grundval av de två förstnämnda examina. I sitt yttrande över skrivelsen förklarade lärarrådet vid handelshögskolan i Stockholm att lärarrådet gärna i så måtto lämnade sin medverkan, att man vid planläggningen av undervisningen i företagsekonomi beaktade även behovet av arbetskraft för undervisningen vid Stockholms högskola och icke lade hinder för att lärare, sysselsatta vid handelshögskolan, åtog sig läraruppdrag vid Stockholms högskola. Lärarrådet föreslog vidare, att en av professorerna i företagsekonomi vid handelshögskolan i Stockholm skulle förordnas att delta i överläggningar och beslut inom Stockholms högskolas humanistiska fakultet och sektion vid behandling av sådana frågor som omedelbart berör ämnet företagsekonomi.

Handelshögskolans direktion beslöt den 1 mars 1957 uttala sin anslutning till vad lärarrådet anfört om handelshögskolans medverkan till rekrytering av lärarpersonal vid Stockholms högskola i ämnet företagsekonomi samt beslöt enligt lärarrådets förslag,

att handelshögskolan skulle tills vidare under tre år åta sig ansvaret för undervisning och examination i företagsekonomi såsom särskilt ämne i de lägre samhällsvetenskapliga examina och såsom ämne för tillämpade studier i juris kandidatexamen,

att handelshögskolan för detta ändamål skulle — utöver dem som intagas enligt vanliga regler — årligen emottaga tio av Stockholms högskola anvisade studerande, samt

att handelshögskolan skulle utan någon kvotbegränsning åta sig ansvaret för undervisning och examination i företagsekonomi för filosofie licentiatexamina, som avläggas vid Stockholms högskola.

Direktionen förutsatte härvid att handelshögskolan skulle få en årlig ersättning, motsvarande kostnaderna för högskolans medverkan. Denna er-

sättning fastställdes sedermera till 15 000 kronor för budgetåret 1958/59, vilket belopp utgått ur humanistiska fakultetens kursanslag.

Den sålunda fastlagda ordningen har nu varit gällande sedan början av höstterminen 1958, då den nya stadgan angående juridiska och samhällsvetenskapliga examina trädde i kraft. Genom handelshögskolans välvilliga medverkan kunde högskolans juridiska fakultet rekrytera den biträdande lärartjänst i företagsekonomi som inrättades från och med den 1 augusti 1958. Handelshögskolan förklarade sig också villig att inför det stora intresse som visades för ämnet vid högskolan för innevarande läsår bereda plats för ytterligare 10 studerande i tvåbetygsundervisningen. De 20 platserna skulle besättas efter ett kvotsystem, innebärande att 10 platser tillsattes av Stockholms högskola på egna villkor och att övriga 10 platser tillsattes av handelshögskolan i enlighet med de vid handelshögskolan gällande intagningsbestämmelserna. Antalet sökande på handelshögskolans kvot var 15, varav 1 sökande kunde godtagas. Antalet sökande på högskolans kvot var 34, varav 19 togs in. Högskolans kvot ökades då med de 9 platser som blev vakanta på handelshögskolans kvot genom att endast 1 studerande togs in på denna. Denna anordning förklarades dock uttryckligen vara tillfällig.

Ytterligare en koncession har gjorts från handelshögskolans sida, nämligen såtillvida att utöver den tvåbetygsundervisning som handelshögskolan meddelar även ettbetygsundervisning anordnats under vårterminen 1959 genom att lärare från handelshögskolan åtagit sig att bestrida erforderlig kursundervisning och examination.

Den nuvarande studieordningen har, trots den beredvillighet som visats från handelshögskolans sida, avgjorda olägenheter. Någon möjlighet att anordna ettbetygsundervisning synes i fortsättningen icke föreligga. Handelshögskolans medverkan i undervisningen i företagsekonomi har nämligen ansetts lämpligen bära koncentreras till tvåbetygsundervisning, där de studerande från högskolan inordnas i den för civilekonomexamen anordnade undervisningen i ämnet. Denna är så organiserad att studierna endast kan påbörjas varje hösttermin. En annan olägenhet är den starka begränsningen av antalet studerande i företagsekonomi. Frånsett dem som kan antagas enligt handelshögskolans egna villkor för intagning vid handelshögskolan tar denna endast emot 10 studerande årligen i företagsekonomi. Detta antal är alltför litet i förhållande till det intresse som visats för ämnet redan nu och som med all sannolikhet kommer att stiga. En uppskattning av antalet studerande på olika betygsnivåer för läsåret 1959/60 visar, att antalet studerande på olika betygsnivåer skulle kunna uppgå till cirka 30 för ett betyg, cirka 35 för två betyg och omkring 5 för tre och högre betyg. Ämnet är sålunda i själva verket, med den starka begränsningen av det antal som årligen kan antagas, spärrat, och högskolans studerande hänvisas till att bedriva sina studier vid universitetet i Uppsala. En sådan anordning kan icke accepteras från högskolans sida. Högskolan torde enligt gällande föreskrifter i den filosofiska examensstadgan och stadgan angående juridiska och samhällsvetenskapliga examina vara skyldig att tillse att lämpad undervisning finns att tillgå i ämnet företagsekonomi, som enligt Kungl. Maj:ts föreskrifter är examensämne vid högskolan.

Från högskolans sida har därför under hand till handelshögskolan framförts ett förslag, gående ut på att handelshögskolan skulle medge att dess

lärare åtog sig ansvaret för all undervisning i företagsekonomi — utöver den som är förlagd till juridiska fakulteten — vid sidan av den för handelshögskolans elever ordinarie undervisningen. Undervisningen skulle organiseras så, att ett betyg kunde avläggas efter första terminen, två betyg efter andra terminen samt tre eller fyra betyg efter den tredje respektive fjärde terminen. Förslaget förutsatte att anslag till lärarkrafter skulle erhållas på högskolans stat efter samma grunder som tillämpas för övriga vid högskolan förekommande examensämnen samt att någon av handelshögskolans professorer i företagsekonomi ägde säte och stämma i högskolans humanistiska fakultet i ärenden som rörde ämnet och tjänstgjorde som företrädare för ämnet vid högskolan. Ett sådant förslag har emellertid handelshögskolan icke ansett sig kunna acceptera, och dess lärare har vid förfrågan under hand icke ansett sig i stånd att medverka till att undervisning och examination anordnas efter dessa riktlinjer.

I detta läge har lärarrådet endast att hemställa att en professur i företagsekonomi inrättas vid Stockholms högskola från och med den 1 juli 1960.

Innehavaren av professuren bör vara skyldig att svara för icke blott företagsekonomi såsom examensämne i de filosofiska examina utan även för den undervisning och examination i ämnet som äger rum inom den stats- och rättsvetenskapliga fakulteten. Han bör därför tillhöra båda fakulteterna och hans undervisningsskyldighet bör till en mindre del fullgöras inom den sistnämnda fakulteten.

Det torde böra framhållas, att vid inrättande av en dylik professur ett årligt anslag på 15 000 kronor, vilket nu utgår till handelshögskolan i Stockholm som ersättning för den där meddelade undervisningen, skulle kunna bortfalla. Under dessa omständigheter synes det synnerligen angeläget, att en professur i företagsekonomi inrättas vid Stockholms universitet, detta så mycket mera som ett växande antal studerande vid högskolan förbereda sig för sådan verksamhet i enskild tjänst samt kommunal och statlig förvaltning, där kunskaper i företagsekonomi måste anses ha väsentlig betydelse. Departementschefen har emellertid i proposition nr 46 till årets riksdag icke upptagit något förslag härom samt ej ens berört den gjorda framställningen om en professur i företagsekonomi. Utöver vad som från Stockholms högskolas sida framhållits i ämnet bör vidare understrykas, att enligt vad som erfarits från handelshögskolan i Stockholm möjligheter till någon väsentlig utvidgning av det antal studerande, som där kan mottagas, knappast torde föreligga, då undervisningen i företagsekonomi även för handelshögskolan själv utgör en "trång sektor". Det har brukat invändas, att möjlighet icke skulle finnas att rekrytera professorer i företagsekonomi vid universiteten med kompetenta sökande. Att märka är emellertid, att varken Uppsala eller Lunds universitet i detta hänseende haft några svårigheter.

Av statsfinansiella skäl är det givetvis angeläget att undersöka, huruvida de ökade utgifter, som skulle följa med inrättandet av en professur i företagsekonomi (med åtföljande 1 000 assistenttimmar), skulle kunna

motvägas av någon besparing i annat hänseende. Härvid är att märka, att Kungl. Maj:t i proposition nr 46 föreslår inrättandet av en ny professur i finansrätt och finansvetenskap vid juridiska fakulteten i Stockholm, en personlig professur i internationell ekonomi för professor Gunnar Myrdal samt en forskartjänst, benämnd professur i nationalekonomi, särskilt bostadsmarknadsforskning, åt generaldirektör Alf Johansson, som enligt uppgift avser att lämna sin befattning som chef för bostadsstyrelsen. Tidigare finnas vid Stockholms högskola (universitetet i Stockholm) tre professorer i nationalekonomi. Den nu föreslagna ökningen av representationen för detta ämne och närliggande områden innebär en proportionsvis högst betydande utvidgning, och det kan med skäl övervägas, huruvida denna är så betydelsefull, att andra angelägna behov, sådana som av ordnad undervisning i företagsekonomi, böra stå tillbaka härför. Behovet av en professur i finansrätt och finansvetenskap är emellertid betydande, och likaledes kunna stora förhoppningar fästas vid den verksamhet, som professor Myrdal kan få möjlighet att bedriva genom den för honom avsedda personliga professuren. Större betänkligheter anmäla sig däremot när det gäller den för generaldirektör Johansson avsedda befattningen. Att dennes kapacitet på bostadsmarknadsforskningens område efter hans förutsedda avgång från generaldirektörsbefattningen på lämpligt sätt bör utnyttjas, förefaller visserligen klart. Möjligheter härtill torde emellertid finnas även utan att den föreslagna befattningen inrättas. Generaldirektör Johansson har hela tiden bibehållit sin befattning som titulär docent vid Stockholms högskola. Samtidigt är att märka, att den för nationalekonomi avsedda e. o. docenturen vid Stockholms högskola sedan lång tid tillbaka icke kunnat besättas med någon docent i detta ämne. Hinder torde ej möta att genom generaldirektör Johanssons placering på denna docentbefattning bereda honom möjlighet till forskning och undervisning i nationalekonomi, särskilt bostadsmarknadsforskning. Härtill kommer, att det synnerligen ofta inträffar att någon av professorerna i nationalekonomi är tjänstledig för annan verksamhet — för närvarande är detta fallet med två av tre professorer — och kompetenta vikarier ha i regel stått att finna endast genom att någon yngre nationalekonom hämtats från annat universitet eller fått sköta professuren tillsammans med annan verksamhet. Det förefaller sålunda sannolikt att generaldirektör Johansson, om han genom docentur knytes till Stockholms universitet, i relativt stor utsträckning skulle kunna erhålla professorsvikariat. Erforderlig assistenthjälp bör kunna ställas till förfogande inom ramen för den assistent- och amanuenspersonal som nu finnes i ämnet.

Under dessa omständigheter synes det stå klart, att behovet av en professur i företagsekonomi måste tillerkännas ett bestämt företräde framför behovet av den för generaldirektör Johansson avsedda personliga forskartjänsten.

Med anledning härav föreslås,
 att riksdagen måtte besluta,
 att en professur i företagsekonomi (med tillhörande 1 000
 assistenttimmar) måtte inrättas vid universitetet i Stock-
 holm från och med den 1 juli 1960, varvid anslaget på 15 000
 kronor till handelshögskolan i Stockholm för undervisning
 i ämnet åt högskolans studerande bör bortfalla, samt
 att avslå förslaget i Kungl. Maj:ts proposition nr 46 om
 inrättandet av en personlig forskartjänst i nationalekonomi,
 särskilt bostadsmarknadsforskning (med tillhörande 1 000
 assistenttimmar) för nuvarande generaldirektören Alf Jo-
 hansson.

Stockholm den 26 februari 1960

Astrid Kristensson

Folke Björkman